

Govor visokog predstavnika, Wolfganga Petritscha, na otvaranju Konferencije o sektoru javnog emitiranja u zemljama u tranziciji

*Predsjedavajući Predsjedništva, gospodine Belkiću,
Gospodine Langdon,
Dame i gospodo,*

Prije svega želio bih se zahvaliti organizatoru, Wilton Parku, koji je zajedno sa Ministarstvom za vanjske poslove i Commonwealth i Odjelom za međunarodni razvoj Velike Britanije, te Regulatornom agencijom za komunikacije u BiH omogućio ovu konferenciju. Tema konferencije je važna, a diskusija po tom pitanju, koju će u naredna dva dana voditi stručnjaci iz ovog regiona, dolazi u pravom trenutku za Bosnu i Hercegovinu.

Ova konferencija pruža jedinstvenu priliku za razmatranje jednog od ključnih izazova sa kojim se suočavaju zemlje u tranziciji na teškom putu ka priključenju evropskoj porodici država. Naravno, sektor javnog emitiranja predstavlja ključnu komponentu dinamičnog, zdravog i demokratskog društva, i pomaže da društvo identifikira i artikulira suštinu svog postojanja. Ovaj sektor predstavlja osnovu za formiranje javnog mišljenja, na kojoj se oblikuje politička klima i na kojoj zaživljavaju ideje o državljanstvu i državnosti. Nije dovoljno reći da u debati o sektoru javnog emitiranja učestvuje veliki broj zainteresiranih strana: ustvari je svaki građanin zainteresirana strana. Stoga nije iznenađujuće da se u cjelokupnom regionu vodi žestoka diskusija u vezi sa transformacijom elektronskih medija iz servisa pod državnom kontrolom u javne medije evropskog profila. Najočitiji primjer za to je upravo Bosna i Hercegovina. Osnivanje slobodnog i

nepristrasnog sektora javnog emitiranja predstavlja ključnu komponentu napora ove zemlje da se dalje integrira u ostatak Evrope. S druge strane, takav sektor bi pomogao u promoviranju onih građanskih vrijednosti koje će BiH uskladiti sa demokratskim etosom koji prevladava u ostatku kontinenta.

Iskustvo ovog dijela jugoistočne Evrope iz mračnih godina rata u posljednjoj deceniji svjedoči o potencijalno destruktivnoj moći medija, ako je ta moć koncentrirana u pogrešnim rukama. Sistematska manipulacija velikih državnih RTV kuća od strane političkih snaga i njihova dokumentovana uloga u potpirivanju nacionalne mržnje daje nam jasnu motivaciju – mora se izvršiti reforma starih državnih RTV servisa, koji su bili u službi uskih političkih interesa, kako bi oni bili u službi širih interesa društva. Imajući na umu nedavnu historiju ovog regiona, čvrsto vjerujem da je međunarodna zajednica bila u pravu kada je inicirala restrukturiranje medija u kontekstu našeg općeg zadatka mirovne provedbe.

Ova debata, koja se često svodi na marketing, frekvencije i pojedince, se ustvari odnosi na pitanja od veće suštinske važnosti. Sektor javnog emitiranja se tiče karaktera i kulture društva. Uzmimo za primjer na stotine miliona ljudi širom svijeta koji Veliku Britaniju upoznaju putem BBC-ija. Kvalitet programa BBC-ija je takav da on uspijeva izraziti ono što je najbolje u društvu bez provincijalizma i šovinizma.

Ravnoteža koja se mora postići između javnih RTV servisa i komercijalnog sektora je kompleksna. Dozvolite mi da jasno i jednostavno kažem da mi vjerujemo u mješoviti RTV model, u sklopu kojega bi javne i privatne RTV kuće obavljale svoje jasno definirane zadatke za dobrobit svih građana. Moraju se osigurati takvi uvjeti koji će privatnim RTV kućama omogućiti da budu rentabilne, a javnim RTV servisima da budu finansijski održivi. Ovo je bio osnovni princip svih naših napora na restrukturiranju medijskog sektora u BiH.

U zapadnim demokratskim zemljama tržišne snage stvaraju

bogatstvo, međutim postoje i obavezni kontrolni mehanizmi koji spriječavaju da tržište ugrožava javne interese. Isto važi i za elektronske medije. Ustvari, rekao bih da je taj princip od suštinske važnosti za medije. Mora se omogućiti razvoj komercijalnog RTV sektora, što predstavlja demokratski imperativ, kulturnu vrijednost i komercijalnu potrebu. Istovremeno, javni RTV sektor se mora očuvati, što je neophodno ako se žele odbraniti i promovirati demokratske i građanske vrijednosti. U prosperitetnom ambijentu za rad elektronskih medija, uspjeh jednog sektora stimulira uspjeh drugog sektora, što i jeste osnovni princip rada evropskih RTV servisa. Zdrava konkurencija među sektorima je neizbježna i dobrodošla, pri čemu se ona ne treba formulirati kao sistem u kojem jedan sve dobija, a drugi gube.

Dozvolite mi da kažem nekoliko riječi o ovoj zemlji. Mnogi od vas znaju da je međunarodna zajednica intenzivno učestvovala u restrukturiranju javnog RTV sektora, koje je vršeno u sklopu cjelokupne strategije za medije u okviru mandata za mirovnu provedbu. Nakon višegodišnje borbe u cilju distanciranja od političkog sistema, RTV kuće u BiH sa sve većim samopouzdanjem sada pokušavaju da daju značajniji doprinos razvoju svoje zemlje. RTV kuće sada počinju da odgovaraju na zahtjeve publike, a istovremeno idu i dalje, u pravcu proizvodnje programa koji imaju autentičnu i trajnu vrijednost.

Kompleksni proces restrukturiranja, koji je urađen uz kritike i česta praktična, finansijska i logistička ograničenja, je bio neophodan kako bi se stvorila osnova za rad nepristrasnog, otvorenog i kvalitetnog servisa, koji je uobičajen za razvijena demokratska društva. U maju 2001. godine BH Radio 1, javni servis za cjelokupnu zemlju, započeo je sa emitovanjem svog programa. U posljednjih dvanaest mjeseci ova radio stanica je izrasla u glavni izvor informacija i zabave na radio talasima u zemlji. Čak i oni koji su se kritički odnosili prema dugačkim ali i neophodnim komplikovanim pripremama za uspostavljanje BH Radija 1 su morali nevoljno

priznati da je ovaj program i više nego ispunio visoka očekivanja građana. U oktobru 2001. godine započela je s radom i Federalna TV. Početak njenog rada je bio ometan političkim uplitanjem i pokušajima da se destabilizira proces, a program nije uvijek bio savršen. Međutim, ovaj servis nastavlja sa jačanjem u pogledu svog kvaliteta, djelatnosti i pouzdanja. Ovo mišljenje dijele analitičari elektronskih medija, čija istraživanja pokazuju da je Federalna TV progresivno povećala svoju gledanost od početka emitovanja svog programa, što je u oštrom kontrastu sa uobičajenim šemama gledanosti za nove TV kanale, čije programe u početnom periodu gleda značajan broj gledalaca koji opadne čim ti programi prestanu biti novina.

Skoro 50% programa FTV je sada domaća produkcija, što predstavlja porast od 10% u odnosu na početni period. Od posebnog značaja je činjenica da domaći programi imaju najveću gledanost.

FTV je takođe povećala proizvodnju dječijih, kulturnih i dokumentarnih programa, a takođe pokušava da poboljša kvalitet obrazovnih programa, drama i multikonfesionalnih vjerskih magazina. Mnogi od ovih projekata su realizovani u saradnji sa nezavisnim producentским kućama, čime se održava pozitivna kreativna atmosfera za rad pisaca, novinara, tehničara i ostalih profesionalaca iz TV sektora.

Nakon svega, početkom ovog mjeseca je počeo sa radom i informativni servis državne RTV kuće, BH TV 1. Program ovog servisa može vidjeti više od 90% stanovništva BiH, od Brčkog do Trebinja, od Mostara do Tuzle. Uprkos teškim finansijskim i tehničkim ograničenjima, ovaj servis je imao dobar početak. Projekat razvoja PBS-a je još uvijek daleko od svoje potpune realizacije, međutim uvođenje nezavisnog i multietničkog servisa za sve građane ove još uvijek podjeljene zemlje predstavlja važan korak. Drago mi je da će se u narednih nekoliko mjeseci postaviti nešto od prijeko potrebne opreme koju je kupila međunarodna zajednica kako bi se nadalje poboljšali kapaciteti sistema. Velikodušno učešće donatorske

zajednice, a naročito Evropske komisije, predstavlja suštinski element cjelokupne inicijative. Projekat PBS-a bi zasigurno propao bez ove investicije.

Uvjeren sam da razvoj nezavisnih regulatornih organa u BiH poput Nezavisne regulatorne agencije za komunikacije predstavlja neophodno sredstvo za unaprijeđenje uslova za sve veće tržište elektronskih medija. Bez agresivnog učešća CRA ne bi mogli doći do tačke u kojoj se danas nalazimo, a u kojoj imamo komercijalni sektor sa adekvatnim sistemom izdavanja dozvola za rad i supervizije i javni sektor koji se pridržava visokih standarda. Vitalna funkcija ovakve agencije jeste da odvoji RTV operatore od vlasti. Da bi bile efikasne, takve agencije moraju biti strukturirane i ovlaštene na način da se mogu oduprijeti političkom uplitanju, jer jedino u tom slučaju one mogu provesti svoje regulatorne nadležnosti u cjelokupnom RTV sektoru i uz povjerenje i građana i RTV servisa.

Ovu vrstu regulatornog okruženja je teško postići u zemljama sa dugom tradicijom političkog uplitanja u oblasti medija. Međutim, samo njihovo postojanje može pomoći u ostvarivanju edukativne uloge za politički sistem. Vjerujem da CRA pomaže upravo u tim naporima u BiH. Dolazi do sporog, ali i pozitivnog razvoja situacije. Stranke koje sada čine entitetsku i državnu vladu sada trebaju s pravom usmjeriti svoje napore na rješavanje pitanja kao što su nova radna mjesta, obrazovanje i infrastruktura, odnosno pitanja koja su od stvarne važnosti za građane. Građani žele da se udalje od nacionalističkog besmisla koji je doveo do ubijanja i haosa, i odveo BiH u mračni vilajet samouništenja. S druge strane, i dalje postoji tendencija, čak i među inače odgovornim i naprednim političarima, da na javne servise gledaju na pojednostavljen i staromodan način. Neki političari i dalje razmišljaju o kontroli od strane vlasti: oni još uvijek nisu stekli puno razumijevanje kompleksnog i sofisticiranog dinamizma kojim se RTV servisima omogućava da izraze probleme,

naklonosti i aspiracije građana i da istovremeno djeluju kao savjest zemlje, kako bi je podsjećali šta ona može i treba da bude.

U Republici Srpskoj i Federaciji pokušali smo uspostaviti politički konsenzus o javnom RTV sektoru, koji će sadržavati najbolju evropsku praksu vezanu za zakone o emitiranju. Problemi su još uvijek prisutni. Mnogi političari čeznu za starom praksom, za danima kada su vođe donosile odluke odozgo, a RTV kuće ih bez pogovora prenosile, a ljudi ponizno primali.

Stoga se javni RTV sistem koji je sada uspostavljen u BiH ne sviđa političarima koji još uvijek razmišljaju na taj način. Javne RTV kuće imaju jasan mandat da prenose vijesti koje su slobodne i nepristrasne, a ne vijesti koje su cenzurirane i koje ublažavaju stvarne činjenice. Kako bi se to postiglo, političari tim kućama moraju dati prostora da se razvijaju, tako da se njihovi programski standardi i dalje poboljšavaju i da profesionalizam prati odgovornost. Želio bih naglasiti da je Predsjedništvo BiH, a posebno predsjedavajući Beriz Belkić koji je danas sa nama, nastojalo dati podršku ovim naporima. Programi sada počinju odražavati zahtjeve publike, a nekada su odražavali hirove birokrata i stranačkih birokrata. U ovom procesu političari imaju važan zadatak da pomognu u obezbjeđenju odgovarajuće i moderne zakonske osnove za nove javne RTV servise.

U vezi s tim, zahvalan sam Vijeću ministara za plodonosan doprinos u zajedničkoj radnoj grupi koja je izradila nacrt zakona za javni RTV sistem Bosne i Hercegovine. Znam da je ova grupa koju čine zamjenici ministara Rasim Kadić, Milan Lovrić i Milovan Blagojević, zajedno sa predstavnicima RTV kuća i međunarodne zajednice, učestvovala na mnogim sastancima i svojim savjetima doprinijela izradi nacрта. Znam da su oni sve uradili kako bi se osmislio sistem koji će harmonizirati odnose između dva RTV servisa na entitetskom i jednog na državnom nivou, što je od izuzetne važnosti kako bi sistem postao finansijski održiv.

Nažalost, Vijeće ministara do sada nije uspjelo postići konsenzus o nacrtu zakona iako ga je Alijansa za promjene javno podržala. Primjedbe, prvenstveno iz Republike Srpske, zapostavljaju jasnu potrebu za simbiozom među emiterima unutar sistema, te se pogrešno usmjeravaju na separatističke principe. Iako se detaljno odgovorilo na njihova pitanja, nije nađen izlaz iz ove situacije i zakon još jedanput nije prošao prema parlamentu. Bez učinkovitih zakonskih okvira, veza između emitera na entitetskom i državnom nivou ostaje pod znakom pitanja. To za sve emitere predstavlja potencijalu katastrofu.

Pored toga, Bosna i Hercegovina mora usvojiti odgovarajuće zakone za javni RTV servis kao ključni uvjet iz "Smjernica" (Road Map) Evropske unije. Za dobrobit emitera i građana koji će ipak na kraju financirati ovaj system, pozivam sve uključene da iznađu rješenje za ovaj nedostatak. Ne smijemo ugroziti teško ostvareni napredak koji su uz veliki trud postigli ljudi iz RTV sistema i požrtvovani članovi upravnih organa RTV sistema, koji su se borili da obnove sistem i usklade ga s evropskim aspiracijama građana ove zemlje.

Znam da se mnogi RTV servisi u cijeloj regiji susreću sa mnogim izazovima koji su istovjetni onim koje sam naveo. Vjerujem da svi razumijemo važnost javnog emitiranja u procesu tranzicije ka demokratiji. Nadam se da razmjena mišljenja i zajedničkih iskustava emitera iz cijele regije putem ove konferencije može samo biti od koristi.

Ako se pokaže da je ovo moje zadnje obraćanje onima koji su odgovorni za razvoj javnog emitiranja u ovoj zemlji, onda vam želim mnogo sreće. Prešli ste dug put od onoga sa čime ste se susretali na početku ovog procesa, što je u nekim slučajevima bilo i prije tri i po godine. Znam da vam predstoji još dosta toga da uradite, međutim sada sam siguran da možete ispuniti ovaj zadatak.

Mnogo sreće na konferenciji i hvala vam na pažnji.